

Margareeta Häkkinen

28.5.2025

THL/2434/4.00.00/2025

Poliisihallitus
Ajoterveyden valvonta

Viite: Lausuntopyyntöne 13.5.2025 POL-2023-140693

Lausunto ajoterveyden valvonnasta

Johdanto

Poliisihallitus on uudistamassa ajoterveyden valvonnan ohjeistusta. Nyt voimassa olevan ohjeen (POL-2019-21192) mukaan alkoholirattijuopumukseen syyllistynyt määrätään toimittamaan päihdealaan perehtyneen lääkärin lausunto, jos henkilö on syyllistynyt viimeisen kolmen vuoden aikana kahdesti rattijuopumukseen tai jos henkilö on syyllistynyt huumausaineen käyttörikokseen yhden kerran. Uudessa ohjeessa puuttumisraja olisi törkeässä rattijuopumuksessa jo yksi rattijuopumus, huumausaineen käyttörikoksessa kaksi käyttörikosta yhden vuoden aikana. Lisäksi alle kaksi vuotta ajo-oikeuden saamisen jälkeen puuttumiskynnys olisi yksi rattijuopumus riippumatta rikoksen törkeysasteesta. Poliisihallituksen arvion mukaan poliisin työtehtävät ajoterveyden valvonnassa tulevat ohjeen päivityksen myötä lisääntymään. Lisäksi poliisilla on huolta päihdelääketieteen alan lääkärinlausuntojen saatavuudesta 1.4.2025 voimaan tulleen terveydenhuoltolain 22 §:n muutoksen vuoksi, jolla poistettiin julkisen sektorin perusterveydenhuollon velvoite antaa ajoterveyslausuntoja.

Suunniteltujen muutosten vaikutus terveydenhuollon työmäärään

Ajokortti on monelle päihdehoitoon tulevalle tärkeä motivaattori. Päihdehoito saattaa alkaa vasta sen jälkeen, kun ajokortin on menettänyt, joko liikennejuopumusten tai terveydenhuollon ammattihenkilön poliisille tekemän ilmoituksen takia. Päihderiippuvuuksien hoito on hoitamatta jättämistä halvempaa (Rautiainen 2021), joten päihdehoitoon tuleminen ajokortin säilyttämiseksi tai saamiseksi on sekä taloudellisesti että kansanterveydellisesti järkevää.

Alkoholin ajokykyä huonontava vaikutus lisääntyy, mitä enemmän alkoholia on verenkierrossa, ja päihteistä juuri alkoholi aiheuttaa eniten onnettomuuksia ja vaaratilanteita liikenteessä, onhan alkoholin käyttö myös merkittävästi yleisempää kuin huumeiden käyttö. Ideaalitilanteessa muutos, että päihdelääketieteen lausunto tarvittaisiin jatkossa kahden sijasta yhden törkeän rattijuopumuksen jälkeen, voisi pitkällä tähtäimellä vähentää terveydenhuollon työkuormaa, jos ajokorttia varten tehtävällä päihdehoidon interventiolla saataisiin alkoholia ongelmallisesti käyttävät ihmiset sitoutumaan tulokselliseen päihdehoitoon.

Ongelma on kuitenkin siinä, että terveydenhuoltolain 22 §:n muutoksen myötä julkisella perusterveydenhuollolla ei ole enää velvollisuutta antaa ajoterveyslausuntoja. Hyvinvointialueista valtaosa on rajannut heti lakimuutoksen myötä perusterveydenhuollon ajoterveyslausunnot pois palveluvalikoimasta. Alustavien henkilökohtaisten tiedonantojen perusteella pieni osa hyvinvointialueista suunnittelee sitä, että ajoterveyslausuntoja olisi mahdollista edelleen antaa päihdehoidossa ja -seurannassa oleville, esimerkiksi opioidikorvaushoidossa oleville. Tällöinkin kohderyhmä olisi huomattavasti suppeampi kuin lausuntojen tarve, sillä alkoholiriippuvaisista valtaosa on hoidon ulkopuolella (Mäkelä ym. 2018). Huumeriippuvaisista hoidossa olijoista suurin osa on opioidiriippuvaisia (Kovanen 2023), mutta opioidiriippuvaisistakin vain pieni osa on hoidossa (Partanen ym. 2022, Rönkä ym. 2020). Näin ollen ajoterveyslausuntojen antaminen julkisella sektorilla on hyvin vähäistä, vaikka hoidossa oleville lausuntoja tehtäisiinkin. Hyvinvointialueiden säästöpainneissa on jatkossa oletettavaa, että pääosin päihdelääketieteen ajokorttitarkastuksia ei julkisella sektorilla enää toteuteta.

Päihdehoitoon yleensä kuuluu tietty määrä laboratoriokokeita hoitovasteen seurantana. Jos ajoterveyden arviointi siirtyy yksityiselle sektorille, on vaarana, että julkisella ja yksityisellä sektorilla tehdään osin päällekkäistä työtä, jos päihdehoito tapahtuu eri paikassa kuin päihdeseuranta.

Terveysthuollon mahdollisuudet toteuttaa ajoterveysten valvontaan liittyvät tehtävät

Päihdelääketieteen yhdistyksen mukaan Suomessa on noin 180 päihdelääkäriä, joista osalla on useita eri pätevyyskysiä ja vain osa työskentelee potilastyössä päihdelääkäreinä. Yksityissektorilla ajokorttitodistuksia tekevissä paikoissa työskentelee hyvin vähän päihdelääkäreitä. Tarpeen kasvaessa yksityissektorille voisi siirtyä joitakin päihdelääkäreitä tekemään ajoterveystlausuntoja, mutta yksityissektorin mahdollisuudet tuottaa enenevästi päihdelääketieteen lausuntoja ovat rajalliset. Päihdelääkärit ovat sijoittuneet enemmän Suomen eteläiseen osaan ja kasvukeskuksiin, jolloin harvemmin asutuilla seuduilla päihdelääkäreiden yksityisvastaanottoja lienee jatkossakin vähän tai ei ollenkaan. Ajokorttitarkastus ei välttämättä sovi etävastaanotolla järjestettäväksi, sillä päihdeidenkäytön mahdollisia pitkäaikaisia terveysvaikutuksia tulee myös arvioida ja se vaatii yleensä potilaan tutkimisen vastaanotolla.

Yksityissektorilla päihdelääketieteen lausunnot tulevat olemaan erittäin kalliita, jos lausunnot tehdään Traficomien ohjeiden (Traficom 2021) mukaisesti. Seuranta vaatii alkoholin osalta 3-4 kertaa otettavia verikokeita, joiden hinta julkisella sektorilla on halvimmillaan arviolta 60-80 euroa kerralta, yksityissektorilla esimerkiksi Mehiläisen hinnaston perusteella noin 200 euroa/kerta. Ajoterveystseurannassa tarvittavien huumeiden hinta yksityissektorilla on halvimmillaan arviolta 150-200 euroa kerralta, näitäkin seuloja tarvitaan yleensä vähintään 3-4, jos seurannan syynä on huumeiden tai lääkkeiden väärinkäyttö tai sen epäily. Laboratoriotutkimusten lisäksi tarvitaan Traficomien ohjeen mukaan vastaanottokäyntejä sekä sairaanhoitajalla että lääkäriä, mikä nostaa kustannuksia. Lisäksi lausunnosta peritään maksu. Käytännössä päihdelääketieteen ajoterveystseurannat ovat yksityissektorilla niin kalliita, ettei suurimmalla osalla ole varaa maksaa niitä. Jos kysyntä ohjaa tarjoamaan halvempia seurantoja, niiden laatu kärsii moniammatillisuuden puuttuessa ja laboratoriotutkimuksista säästäessä. Kevennetyssä seurannassa menetetään myös mahdollisuus kiinnittää ihminen päihdehoitoon.

Muita huomioon otettavia seikkoja

Poliisihallituksen uudessa ohjeessa kannatettava käytäntö on se, että käyttörিকostuomioita vaaditaan jatkossa pääsääntöisesti kaksi, jotta poliisi vaatisi päihdelääketieteen lausunnon. Ajoterveysvaatimukset eivät täyty, jos henkilöllä on riippuvuus tai keskushermostoon vaikuttavien lääkkeiden säännöllistä väärinkäyttöä (Traficom 2021). Yhden käyttörikoksen perusteella riippuvuutta ei voi arvioida. Uusi ohjeistus vertautuu paremmin alkoholiin, sillä päihtyneenä säilöönottoja täytyy olla vuoden sisällä kolme. Edelleen alkoholin osalta vaatimukset ovat löyhemmät, joskin päihtymyksen takia säilöönotto voi johtua muustakin aineesta kuin alkoholista.

Uusia kuljettajia koskeva tiukempi puuttumiskynnys on kannatettava, jos sillä saadaan nuoria motivoitua seurannan kautta päihdehoidon tarpeen arvioon ja tarvittaessa hoitoon. Mitä aiemmin päihteiden ongelmakäyttöön saadaan puututtua, sitä helpompaa päihdehäiriöiden hoito on. Nuoria voi olla vaikea saada hoitoon, mutta heilläkin ajokortti on usein tärkeä hoitoon tulon motivaattori, joskin heilläkin on samat vaikeudet saada lausunto julkisesta perusterveydenhuollosta.

Ohjeessa on kohta, jossa vankeusrangaistusta suorittavan tulee sitoutua heti vapautumisensa jälkeen hoitoon ja saada sieltä uusi lääkärinlausunto. Käytännössä tämä ei todennäköisesti ole mahdollista, kun useat hyvinvointialueet ovat rajanneet ajoterveyslausunnot pois perusterveydenhuollon palveluvalikoimasta myös hoidossa olevien osalta.

On hyvä, että ohjeessa on huomioitu myös itsetuhoisuuden arviointi. Traficom ajoterveyden arvioinnin ohjeessa itsetuhoisuuden arviointi ja huomioiminen on ohjeistettu (Traficom 2021). Ajoterveyslausuntojen antamisvelvollisuuden poisto koskee vain julkista perusterveydenhoitoa, joten psykiatrisessa erikoissairaanhoidossa oleville ajoterveyslausuntoja edelleen voidaan antaa. Pelkästään ajokorttilausuntoa varten julkiseen erikoissairaanhoitoon ei yleensä ole mahdollista päästä.

Poliisihallituksen esittämät muutokset ovat perusteltuja ja yleisellä tasolla kannatettavia. Käytännössä ajoterveyslausuntoja ei enää julkisesta perusterveydenhuollosta saa, joten lausuntovaatimuksen madaltaminen yhteen törkeään alkoholirattijuopumukseen ei kuitenkaan toteudu julkisessa terveydenhuollossa eikä laadukkaan ajoterveysseuran kapasiteettia ole mahdollista riittävästi lisätä lähivuosina yksityis-sektorillakaan. Oletettavasti ajoterveysseurantojen laatu ja samalla tuoksellisuus päihderiippuvuuksien hoidon osalta heikkenevät.

Pääjohtaja

Mika Salminen

Johtaja

Anneli Pouta

LIITE

Lähdeviitteet

LIITE Lähdeviitteet

- Kovanen L. Huumehoidon ja -kuntoutuksen asiakkaat 2023. Tilasto-raportti 43/2024, THL.
- Mäkelä P, Härkönen J, Lintonen T, Tigerstedt C, Warpenius K (toim.). Näin Suomi juo: suomalaisten muuttuvat alkoholinkäyttötavat. THL 2018.
- Partanen A, Alho H, Kuussaari K, Niemelä S, Partanen M, Rönkä S, Sundqvist L, Vorma H. Opioidikorvaushoidossa olevien määrä on jatkanut kasvuaan. Suomen lääkirilehti, 2022;78(51-52), Artikkelii e32696.
- Rautiainen E. Health service use, care costs, and associated care outcomes of patients with alcohol use disorder in North Karelia, Finland : a register-based study. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Health Sciences No 606. Itä-Suomen yliopisto 2021.
- Rönkä S, Ollgren J, Alho H, Brummer-Korvenkontio H, Gunnar T, Karjalainen K, Partanen A, Väre T. Amfetamiinien ja opioidien ongelmakäytön yleisyys Suomessa vuonna 2017, Duodecim 2020;136(8):927-35.
- Traficom. Ajoterveyden arviointiohjeet terveydenhuollon ammattilaisille. Ohje 251562/03.04.03.06/2021. 2021.

SIGNATURES

ALLEKIRJOITUKSET

UNDERSKRIFTER

SIGNATURER

UNDERSKRIFTER

This documents contains 6 pages before this page
Dokumentet inneholder 6 sider før denne siden

Tämä asiakirja sisältää 6 sivua ennen tätä sivua
Dette dokument indeholder 6 sider før denne side

Detta dokument innehåller 6 sidor före denna sida

authority to sign
representative
custodial

asemavaltuus
nimenkirjoitusoikeus
huoltaja/edunvalvoja

ställningsfullmakt
firmateckningsrätt
förvaltare

autoritet til å signere
representant
foresatte/verge

myndighed til at underskrive
repræsentant
frihedsberøvende